

PRAWO dziecka do zdrowia

pod redakcją naukową
Jadwigi Bińczyckiej

Prawo dziecka do zdrowia

Prawo dziecka do zdrowia

pod redakcją
Jadwigi Bińczyckiej

Oficyna Wydawnicza „Impuls”
Kraków 2007

© Copyright by Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2007

Redakcja merytoryczna:
Jadwiga Bińczycka

Korekta:
Magdalena Polek

Projekt okładki:
Ewa Beniak-Haremska

Dofinansowanie:
Wszechnica Polska – Szkoła Wyższa Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Warszawie

ISBN 978-83-7308-726-2

Oficyna Wydawnicza „Impuls”
30-619 Kraków, ul. Turniejowa 59/5
tel. (0-12) 422-41-80, fax (0-12) 422-59-47
www.impulsoficyna.com.pl, e-mail: impuls@impulsoficyna.com.pl
Wydanie I, Kraków 2007

Spis treści

Wstęp (<i>Jadwiga Bińczycka</i>)	7
--	---

Część I

Z Korczakiem w tle

<i>Hanna Świda-Ziemia</i> Prawa dziecka w perspektywie socjologicznej	15
<i>Michael Kirchner</i> Janusz Korczak jako pedolog. Prawo dziecka do zdrowia	25
<i>Andrzej Jaczewski</i> Janusz Korczak jako lekarz	37
<i>Marta Gołębiewska</i> Janusz Korczak w świetle psychologii transpersonalnej	43
<i>Stanisław Obirek</i> Dziecko – po prostu człowiek. Dziecko nauczycielem człowieczeństwa	53
<i>Barbara Smolińska-Theiss</i> Odkrywcy, nauczyciele i strażnicy praw dziecka	61
<i>Marta Ciesielska</i> (wybór tekstów) Janusz Korczak o dziecku i jego zdrowiu	71

Część II

Czy współczesne czasy służą zdrowiu?

<i>Bogusław Śliwerski</i> Orientacja na dziecko w dyskursach współczesnej pedagogiki. Zagrożenia czy marnotrawstwo idei?	99
--	----

<i>Joanna Danilewska</i> Edukacyjny doping ery globalizacji zagrożeniem dla zdrowia dziecka	119
<i>Maria Czerepaniak-Walczak</i> Prawo dziecka do rozwoju	131
<i>Bożena Mroczek</i> Prawa dziecka hospitalizowanego w świadomości pielęgniarek i pielęgniarzy	149
<i>Dariusz Chętkowski</i> Uczeń agresywny czy waleczny?	175
Zespół nadpobudliwości psychoruchowej (ADHD). Materiały szkoleniowe Polskiego Towarzystwa ADHD	183
<i>Iwona Lelito</i> Model systemu opieki nad dziećmi z zespołem ADHD	191
<i>Stanisław Bobula</i> Praca z dzieckiem nadpobudliwym psychoruchowo w jego naturalnym środowisku	197
<i>Małgorzata Kmita</i> Zdrowie psychiczne dzieci uwikłanych w konflikty dorosłych	205
<i>Urszula Markowska-Manista</i> Urodzone w złym miejscu i o niewłaściwym czasie... Historia dzieci bez tożsamości i praw do bycia dzieckiem	213
<i>Ks. Andrzej Grych</i> Prawo dziecka do zdrowia w krajach misyjnych Afryki Subsaharyjskiej, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji w Kenii	227
<i>Edyta Januszevska</i> Dzieci czeczeńskie – ofiary wojny	241

Część III

Jak urealnić prawo dziecka do zdrowia?

<i>Janusz Szymborski</i> Sytuacja zdrowotna dzieci i młodzieży w Polsce i w Europie – tezy do dyskusji nad narodowym programem zdrowia	259
<i>Irena Conti Di Mauro</i> Wiersze	299

Wstęp

W 2005 roku minęła setna rocznica uzyskania przez Henryka Goldszmita (Janusza Korczaka) dyplomu lekarskiego. Jak wiadomo, ta poświadczona dyplomem rola lekarza nie była jedyną, którą pełnił Korczak. Był też pisarzem, pedagogiem, psychologiem, badaczem, filozofem. To łączenie różnych ról pozwoliło Korczakowi lepiej rozumieć tajemnicę dzieciństwa, rozumieć dziecko, istotę jego zdrowia. Stary Doktor doskonale zdawał sobie sprawę z tego, że zdrowie dziecka to nie tylko jego dobra kondycja fizyczna, lecz także radość z bycia kochaną i szanowaną istotą, to wysoki poziom zaspokojenia potrzeb psychicznych, to poczucie bezpieczeństwa w świecie jasnych reguł moralnych, w świecie sprawiedliwości społecznej.

Ten holistyczny sposób widzenia zdrowia i wynikający z niego postulat interdyscyplinarnego podejścia stały się podstawą zorganizowania przez Polskie Stowarzyszenie im. Janusza Korczaka Konferencji Naukowej „Prawo dziecka do zdrowia” (Konstancin-Jeziorna, 17–19 listopada 2005 roku). Celem konferencji było przedyskutowanie sytuacji dzieci i młodzieży we współczesnym świecie, ich prawa do zdrowia, warunków i stopnia przestrzegania tego prawa. Odrzucając wąskie rozumienie zdrowia jako braku choroby, przyjmując za Światową Organizacją Zdrowia (World Health Organization – WHO) określenie, że zdrowie to dobrostan fizyczny, psychiczny, moralny, społeczny, organizatorzy konferencji starali się tak dobierać referentów i podejmowaną przez nich tematykę wystąpień, by tę złożoność zjawiska podkreślić. Równocześnie zdawano sobie sprawę z niemożności – nawet przy wydłużeniu czasu spotkania i przy dobraniu najznamienitszych mówców – wyczerpania wszystkich wątków, zgłębienia całej złożoności problematyki zdrowia tak szeroko rozumianego. W związku z tym konferencję potraktowano jako wstęp do dalszych dyskusji, jako impuls do szukania nowych rozwiązań, nowych strategii działania.

Konferencje, różnego typu szkolenia, które ograniczają się do wygłoszenia serii niespójnych monologów, kończące się wydaniem „zaświadczeń o uczestnictwie” potrzebnych do starań o awans, nie mogą wywoływać takich długofalowych skutków. Niewiele warte są spotkania, które nie składają do myślowych powrotów, do weryfikacji stanowisk, do – jak określiłby to Janusz Korczak – przekuwania „cudzych myśli we własne, żywe ja”.

Słowa Korczaka:

ilekroć odłożywszy książkę, snuć zaczniesz nić własnych myśli – tylekroć książka cel zamierzony osiąga¹

można sparafrazować następująco: ilekroć konferencja zainicjuje nić własnych myśli jej uczestnika, tylekroć cel swój osiąga. Dla takiego efektu potrzebne jest utrwalenie konferencyjnych myśli, by nie umykały w niepamięć. Dlatego trzeba wydawać materiały konferencyjne. Nie jest dla mnie zrozumiała niechęć do drukowania takich materiałów przez niektóre uczelniane wydawnictwa, traktowanie ich po macoszemu tylko dlatego, że nie ma za nie punktów. Czy zawsze takie myślenie kategoriami ilości punktów jest słuszne?

Należy zastanowić się nad tym, jak wykorzystywać i redagować dorobek konferencyjny, skoro między słowem wygłaszanym na konferencji, a słowem wydrukowanym bywają duże różnice, skoro inne bywają klimaty w bezpośrednim zetknięciu się referenta i słuchacza, a inne przy obcowaniu czytelnika z wydrukowanym słowem.

Klimatu, atmosfery konstancińskiej konferencji nie da się odtworzyć w publikacji – tak była niepowtarzalna, niedająca się opisać. Pozostaje zatem przedstawienie tego, jakimi drogami podążały myśli, refleksje jej uczestników. Można wyodrębnić w nich trzy grupy tematyczne, które wyznaczą strukturę publikacji. Pierwszą grupę można określić mianem *Z Korczakiem w tle*.

W części pod tym tytułem przedstawiamy teksty następujących autorów: Hanny Świdry-Ziemby – *Prawa dziecka w perspektywie socjologicznej*, Michaela Kirchnera – *Janusz Korczak jako pedolog. Prawo dziecka do zdrowia*, Andrzeja Jaczewskiego – *Janusz Korczak jako lekarz*, Marty Gołębiewskiej

¹ J. Korczak, *Jak kochać dziecko* [w:] *idem, Dzieła*, red. H. Kirchner *et al.*, t. 7, red. S. Wołoszyn, oprac. tekstów, geneza utworów i uwagi o tekstach E. Cichy, Warszawa 1993, s. 8.

– Janusz Korczak w świetle psychologii transpersonalnej, Stanisława Obirka
– Dziecko – po prostu człowiek. Dziecko nauczycielem człowieczeństwa, Barbary Smolińskiej-Theiss – Odkrywczy, nauczyciele i strażnicy praw dziecka, a także wybór myśli Janusza Korczaka dokonany przez Martę Ciesielską – Janusz Korczak o dziecku i jego zdrowiu.

Janusz Korczak o latach 30. XX wieku pisał:

jaką tragedią jest życie współczesne i jaką hańbą dla tego pokolenia, które przekazuje dzieciom świat nie uporządkowany².

I dodawał:

nie wolno świata zostawiać takim jaki jest,
naprawianie świata trzeba rozpoczynać od naprawiania spraw dzieci.

W tych słowach kryje się nie tylko apel o to, aby czynnie przeciwstawiać się złu, lecz także zalecenie, by nieuporządkowaną rzeczywistość dobrze rozpoznać. Jaka jest ta rzeczywistość początku XXI wieku: czy współczesne czasy służą zdrowiu?

To pytanie będzie tytułem drugiej części naszej publikacji. Tutaj umieszczamy teksty następujących autorów: Bogusława Śliwerskiego – *Orientacja na dziecko w dyskursach współczesnej pedagogiki. Zagrożenia czy marnotrawstwo idei?*, Joanny Danilewskiej – *Edukacyjny doping ery globalizacji zagrożeniem dla zdrowia dziecka*, Marii Czerepaniak-Walczak – *Prawo dziecka do rozwoju*, Bożeny Mroczek – *Prawa dziecka hospitalizowanego w świadomości pielęgniarek i pielęgniarzy*, Dariusza Chętkowskiego – *Uczeń agresywny czy waleczny?*

Dziecko agresywne, niezdolne, niepodporządkowane, nad którym trzeba zapanować, które trzeba ujarzmić, to częsty obecnie temat w prasie, w ideologicznych i politycznych dyskusjach. Przy hałaśliwych pokrzykiwaniach ideologów, „jedynie sprawiedliwych rycerzy cnoty”, nietrudno zapomnieć, że ci „niezdolni” mogą być chorzy. Nad przyczynami i sposobami leczenia ich choroby trzeba się pochylić, a nie jedynie poszukiwać środków dyscyplinujących. Takie podejście charakteryzuje lekarzy, psychologów i psychiatrów zajmujących się dziećmi z zespołem ADHD. W tekstach poświęconych ADHD [*Zespół nadpobudliwości psychorucho-*

² Z wystąpienia J. Korczaka na Jubileuszowym Walnym Zebraniu Towarzystwa „Pomoc dla sierot” [w:] *Myśl pedagogiczna Janusza Korczaka. Nowe źródła*, wybór M. Falkowska, wstęp A. Lewin, Warszawa 1983, s. 242.

wej (ADHD). *Materiały szkoleniowe Polskiego Towarzystwa ADHD*, artykuły Iwony Lelito i Stanisława Bobuli] znajdziemy zarówno wiedzę, jak i praktyczne wskazówki odnoszące się do tego, jak dawać sobie radę z tym trudnym zjawiskiem, dotyczącym nie tylko dzieci, ale także ich rodziny, nauczycieli, wychowawców.

Wyżej wymienione teksty i ich tematyka odnoszą się do rzeczywistości edukacyjnej, społecznej, instytucjonalnej w Polsce, mówią o losie dzieci w naszych krajowych realiach. Ale zdajemy sobie sprawę, że żyjemy w wielkiej globalnej wiosce i nie może być nam obojętny los dzieci z innych części naszego globu. Wiemy, że to, co się dzieje w dalekiej Afryce, podobnie jak traumatyczne przeżycia dzieci-żołnierzy, nerwice dzieci-uchodźców z Czeczenii, nie może pozostawać bez śladu, bez groźnych konsekwencji dla bezpieczeństwa nas wszystkich. Płonące przedmieścia Paryża, wybuchające punkty zapalne w gettach ludzi wykluczonych, poniżonych, noszących piętno straszliwych przeżyć z dzieciństwa to ostrzeżenia przed totalnymi kataklizmami. Tych spraw nie można przemilczać, nie można – mówiąc o prawie dziecka do zdrowia – myśleć tylko o dziecku polskim, o małym Europejczyku. Dlatego sięgnęliśmy po świadectwo tych, którzy w pracy misyjnej poznali ludzkie, dziecięce tragedie, którzy pracowali z afrykańskimi uczniami w leśnych szkołach, tych, którzy zbadali lęki, obsesje małych uchodźców ze świata walk, konfliktów, wojen. Te świadectwa znajdziemy w tekstach Małgorzaty Kmity, Urszuli Markowskiej-Manisty, ks. Andrzeja Grycha i Edyty Januszewskiej.

Po tym przeglądzie obrazów z „niezdrowego świata” – który wprowadzie sygnował Konwencję o prawach dziecka, zadeklarował gotowość przestrzegania tych praw, by następnie w rzeczywistości je łamać – czas przejść do konstruktywnych propozycji, czas zapytać: jak urealnić prawo dziecka do zdrowia? To będzie tytuł ostatniej części naszej publikacji. Umieszczamy tu tekst Janusza Szymborskiego – *Sytuacja zdrowotna dzieci i młodzieży w Polsce i w Europie – tezy do dyskusji nad narodowym programem zdrowia*. Zachęca on do „snucia własnych myśli”, do szukania konstruktywnych rozwiązań służących zdrowiu i dobru dziecka. Pamiętamy znaną tezę Korczaka: „bez szczęśliwego – dodajmy zdrowego – dzieciństwa całe życie jest kalekie”. Szczęśliwe, zdrowe dzieciństwo jest jedną z najwyższych wartości, o które trzeba walczyć.

Nadzwyczajnym dodatkiem do naszej publikacji niech będzie wybór tekstów poetyckich Ireny Conti Di Mauro. Ta poetka towarzyszyła nam w czasie całej konferencji. Jej książki były rozchwytywane przez uczestników. W czasie wieczoru autorskiego Pani Irena pokazywała nam przez nie piękno miłości, piękno sztuki przebaczenia, pojednania, życzliwości, czyli piękno postawy prawdziwie zdrowego Człowieka.

Na koniec pragnę podziękować Wszechnicy Polskiej – Szkole Wyższej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, która wsparła finansowo wydanie niniejszej publikacji.

Jadwiga Bińczycka

Nota o autorce

Prof. dr hab. Jadwiga Bińczycka – teoretyk wychowania, wykładowca na licznych uczelniach, obecnie w Wyższej Szkole Społeczno-Ekonomicznej w Warszawie. Od wielu lat zajmuje się problematyką korczakowską, przewodnicząca Polskiego Stowarzyszenia im. Janusza Korczaka. Autorka książek o prawach dziecka, swobodzie i przemocy w wychowaniu, dialogu wychowawczym i partnerstwie na wyższych uczelniach.

Bibliografia

- Korczak J., *Jak kochać dziecko* [w:] J. Korczak, *Dzieła*, red. H. Kirchner *et al.*, t. 7, red. S. Wołoszyn, oprac. tekstów, geneza utworów i uwagi o tekstach E. Cichy, Warszawa 1993.
- Myśl pedagogiczna Janusza Korczaka. Nowe źródła*, wybór M. Falkowska, wstęp A. Lewin, Warszawa 1983.